

pakassa teoksessaan uusimman ajan aatelin uudelleenarviota. Wassonin teos on ilmestynyt jo jonkin aikaa sitten, mutta se ei kuulu yhtenkään suomalaisen yliopistokirjaston kokoelmiin. Niinpä lienee paikallaan nostaa se esiin meilläkin.

Viime vuosisatojen aatelin uudelleenarvion aloitti Arno J. Mayerin teoksessaan *The Persistence of the Old Regime* (1981). Sen teesinä oli, että vastoin aiempaa käsitystä Eurooppa pysyi aristokraattisena ensimmäiseen maailmansotaan saakka ja – kiistanalaisemmin – että tämä aristokraattisuus oli sodan keskeisiä syitä. Yhteiskuntamuutosta oli siis yksinkertaistettu liiaksi. Se oli esitetty modernisaation voittokulkuna tai marxilaisittain feodaalisen järjestelmän murtumisena Ranskan porvarillisessa vallankumouksessa, jossa aateli syrjäytyi, ja alkoi porvariston nousu. Oli kirjoitettu tämän yhteiskuntamuutoksen oletettujen voittajien historiaa, kuten uudemmassa tutkimuksessa usein huomautetaan. Dominic Lieven jatkoi tämän kysymyksen tarkastelua teoksessaan *The Aristocracy in Europe 1815–1914* (1992). Siinä hän käsitteli erityisesti Englannin, Saksan ja Venäjän aristokratioita. Hänen mielestään Mayerin teesi oli liioiteltu, vaikkakin aristokratiat sopeutuivat yhteiskuntamuutokseen paremmin kuin oli oletettu – eikä tämä sopeutuminen merkinnyt aatelin ”porvarillistumista”.

Mitä uutta Ellis Wasson sitten tuo keskusteluun? Ensinnäkin hän jatkaa tarkastelua 2000-luvun alkuun, laajentaa sen koskemaan myös useita pienempiä maita (joukossa Suomi) ja pystyy hyödyntämään viime aikoina lisääntyntä uusimman ajan aatelin tutkimusta. Wasson päätyy korostamaan aatelieliitin eli aristokratian keskeistä roolia Lieveniä voimakkaammin, mutta hylkää Mayerin sotasyllisyysolettaman. Teoksen kohteena on aristokratia, jonka Wasson

määrittelee aatelisarvonimien ja merkittävän maanomistuksen yhdistelmällä. Tämä jättää meillä tavanomaisen alemman virka-aatelin huomiotta ja vinouttaa kokonaisuutta sikäli, että aatelin rooli näennäisesti ylikorostuu, kun keskitytään vain sen näkyvimpiin ylimyksiin. Wasson huomauttaakin asiallisesti, että tavallisen arvonimettömän aatelin asema heikkeni näitä aristokraatteja voimakkaammin, kun privilegit purettiin eikä edes arvonimi ollut erottamassa muusta väestöstä.

Kuten populaarikulttuuristakin olemme oppineet (*Downton Abbey* -televisiosarja), muodosti ensimmäinen maailmansota merkittävän murroskohdan aristokratian kannalta. Wasson on kuitenkin taipuvainen näkemään murroksen vähemmän jyrkkänä kuin Mayer, Lieven tai brittiläistä aristokratiaa tutkinut David Cannadine. On tosin mahdollista, että tämä hänen pyrkimyksensä vanhan kuvan muuttamiseen johtaa ylilyön-teihin vastakkaiseen suuntaan – ilmiö on tuttu muiltakin historian-tutkimuksen lohkoilta. Siitä huolimatta pidän Wassonin teosta varteenotettavana puheenvuorona.

Teos perustuu aiempaan tutkimukseen, mikä johtaa osin siihen, että mainitaan lukuisasti esimerkkejä merkittävistä aristokraateista, mutta näiden esimerkkien suhteuttaminen kyseisen yhteiskunnan tilanteeseen tai vertaaminen muihin yhteiskuntiin jää hajanaiseksi. Onneksi sosiaalishistoriallisia havaintoja on kuitenkin kertynyt jo runsaasti. Ne tukevat kokonaisuutta, vaikka yhtenäisiä suuria tilastosarjoja ei Euroopasta olekaan käytettävissä. Kirjasta kuitenkin puuttuvat liki täysin taulukot ja kuvat: ne eivät edistäne myyntiä.

Teos on meikäläisittäin kiinnostava, koska Suomi mainitaan yhtenä esimerkkinä useaan otteeseen (mm. Risto Alapuron *State and Revolution in Finland* -teoksen perusteella). Vapaaherra Gustaf

Uusimman ajan aatelieliitti

Ellis Wasson: *Aristocracy and the Modern World*. Palgrave Macmillan 2006. 296 s.

Marx oli väärässä: aristokraatit eivät olleet Ranskan vallankumouksen jälkeen vain Euroopan tanssimestareita. Amerikkalainen historiantutkija Ellis Wasson jatkaa na-

Mannerheim nostetaan yhdeksi ensimmäisen maailmansodan jälkeisen ajan keskeisistä eurooppalaisista aristokraattihahmoista. Seura on arvovaltainen: Hitlerin murhaa yrittänyt kreivi Claus von Stauffenberg, Marlborough'n herttuan pojanpoika Winston Churchill ja Lampedusan ruhtinas Giuseppe Tomasi, joka kirjoitti tunnetun romaanin *Il Gattopardo* (suom. *Tiikerikissa*).

Mielestäni Wassonin tärkein teesi on, että maataomistavien aristokratioiden taloudellisesta, kulttuurisesta ja poliittisesta roolista on kertynyt jo niin paljon uutta tutkimusta, että se pitäisi ottaa huomioon myös 1800-luvun historian yleisesityksissä. Wassonin teos on välttämätön kaikille 1800–1900-luvun aatelin tutkijoille, mutta se on hyödyllinen saman aikakauden yhteiskuntamuutosta pohtiville laajemminkin. Myös 1700-luvun aatelin tulkitsemisen kannalta on hyvä huomata, ettei 1800-luku ollut yksiselitteisesti ”porvariston vuosisata”.

– ALEX SNELLMAN